

AZ ÉLŐERŐS SZEMÉLY ÉS VAGYONVÉDELEM JELLEMZŐI SZOCIOLÓGIAI KUTATÁS ALAPJÁN

A kutatás előzménye

A Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozó Szakmai Kamara olyan foglalkozási terület szakmai szervezete, amely szférában kiemelkedően magas számban tevékenykednek egyéni vállalkozók (7251 fő), személy- és vagyonőri igazolvánnyal rendelkezők (98678 fő), valamint társas vállalkozások (3484 cég).⁴⁰⁹ Az SZVMSZK Magyarország legnagyobb létszámot felölelő Kamarája, ami nemcsak azzal a következménnyel jár, hogy ez a kamarai tagság összességében rendkívül számottevő társadalmi-gazdasági tényező, de a velük való szakszerű és hatékony foglalkozás egyben kitérítetteden nagy felelősség is.

A Kamara vezetése szakmailag megalapozott, fontos döntés hozott akkor, amikor 2009-ben elhatározta, hogy országos léptékű reprezentatív kutatás segítségével megpróbálja sokoldalúan feltérképezni az élőerős személy- és vagyonvédelemben dolgozók figyelmet érdemlő személyes jellemzőit, szakmai és foglalkoztatottsági helyzetét. Mindehhez természetesen kapcsolódott az igény, hogy a Kamara egyben mélyebben megismerje az élőerős foglalkoztatottak véleményét a szakma helyzetéről, feltételrendszeréről, társadalmi elfogadottságáról, magáról az SZVMSZK működéséről, s alaposan tájékozódjon arról, hogy a szakma két külső, meghatározó ágense, a rendőrök, valamint a megrendelői kör tipikus szereplői miként vélekednek a személy- és vagyonvédelem legfontosabb összetevőiről.

A Kamara a Rendőrtiszti Főiskola Baráti Egyesületét bízta meg a tudományos igényű kutatás elvégzésével.⁴¹⁰ A kialakított szakmai team több hónapos munkája eredményéből jelen tanulmányban a címben jelzett szociológiai jellemzőket, vagyis az élőerős személy- és vagyonvédelmi szakma személyi állományának sajátosságait ismertetem.

A Kamara vezetésének szakmai segítségével választottuk ki a vizsgálandó mintát: Budapesten 400, Békés, Csongrád, Tolna és Veszprém megyében 150-150, összesen 1000 kérdőívet bocsátottunk, amelyekből 904 érkezett vissza kitöltve valamint 20 db. mélyinterjú készült rendőri vezetőkkel és a megrendelői szféra prominens képviselőivel.

A megrendelők véleményének összegzése

A megrendelők jól használható, figyelmet érdemlő közléseket tettek az élőerős személy- és vagyonvédelem számukra megnyilvánuló jelenségeiről. Ebben véleményünk szerint a leghasznosabb az a félreérthetetlen meggyőződés, amellyel a megrendelők

⁴⁰⁹ Az SZVMSZK nyilvántartásának 2009. július 08-i adata

⁴¹⁰ A kutatás szakmai irányítója: Valcsicsák Imre Rendőrtiszti Főiskola, résztvevői: Ladányi János Budapesti Corvinus Egyetem, Martin Endre, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Vajda Norbert, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet.

mindegyike a személy- és vagyonvédelem magától értetődő társadalmi fontosságáról szól. Ez az egyik leghangsúlyosabb bizonyítéka annak, hogy a magánbiztonsági szféra a modern társadalom szerves, elidegeníthetetlen, fejleszhető része.

Kiderült, hogy a megrendelő cégek szakember-szükségletének kielégítése döntően személyes, informális csatornák felhasználásával történik, ami korlátozza a mindenkori piaci viszonyokat. Erre tekintettel a Kamara a szakma alapérdekeire tekintettel a korábbiaknál tudatosabb, célirányos kezdeményezésekkel kell, hogy fellépjen a piaci viszonyok erősítése, elfogadtatása érdekében.

A megrendelői vélemények új oldalról erősítették meg azt, hogy az élőszerű személy- és vagyonvédelem területén a foglalkoztatottak szakmai felkészültsége a legtöbb foglalkozási ágban kifejezetten rossz. Teljesen „elhallgatták” azonban azt a kettősséget, amely ebből a szempontból a szakmát szorítja. Ugyanis a személy- és vagyonvédelmi cégek oktatást, képzést erősítő szándéka rendre szembetalálkozik a megrendelői menedzsment költségleszorító törekvéseivel. A Kamarának ezeket a sok oldalról és ismételt megfogalmazódó észrevételeket figyelembe véve, nagy felelősséggel és kezdeményező konstruktivitással egész tevékenységének a középpontjába kell emelnie a képzés problematikájának a megoldását.

Kiemelkedően fontosnak tarjuk a megrendelők többségének egybehangzó reflexióját arra a lehetőségre, hogy akár belátható időn belül megszűnhet a kötelező kamarai tagság. Megszívlelendőnek tekintjük azt a véleményt, miszerint a Kamarának érdemes lenne tudatosan készülni erre a helyzetre, új „filozófiával”, új módszerekkel, új tevékenységi formákkal. Ha a Kamara fokozatosan érvényesítené a törekvést, hogy koncepciózusan átáll olyan, a jelenleginél kifejezettebb szolgáltató jellegű struktúrára, funkciókra, tevékenységekre, amelyeket a tagok önmagáért becsülnék és elfogadnak, ez akkor is a korszerűség irányába haladna, ha a kötelező tagság továbbra is megmarad.

Végül ki kell emelni azt az általános benyomást, amely a rendőrökkel és a megrendelőkkel folytatott beszélgetések során a személy- és vagyonvédelem, közvetlenül pedig a Kamara társadalmi „beágyazottságára”, meghatározottságára vonatkozik. Az általunk vizsgált terület át- és átszőtt a legkülönbözőbb üzleti (egyéni és csoport) érdekekkel, s ettől a Kamara is nagyon nehezen tudja függetleníteni magát.

A rendőrségi vélemények összegzése

Az interjúk fontos összefüggésekben hozták felszínre a rendőri véleményeket. Véleményünk szerint ebben a leginkább figyelemre méltó a személy- és vagyonvédelem társadalmi szerepére vonatkozott. Pontosan érzékelhetővé vált, hogy a rendőrség valóságosan nem tekint úgy erre a szakterületre, mint amely a társadalmi biztonság megteremtésében a rendőrség számára hosszú távon, koncepciózusan is egyenrangú, együttműködő partnert jelentene. Az ilyen uralkodó rendőri vélekedés kifejezetten akadályozza a szerves, sokkal hatékonyabb és szakszerűbb együttműködést. A Kamarának ezen a területen nemcsak folytatnia, de kifejezetten erősítenie kell azoknak a kezdeményezéseknek, rendezvényeknek, módszereknek a sorát, amely hozzájárulhat a rendőrség szemléletváltozásához.

Megítélésünk szerint ugyancsak kiemelten fontos a rendőrök véleményében a magánbiztonsági szféra szakmai felkészültségére, az oktatási és vizsgáztatási helyzetre vonatkozó, érvelően és differenciáltan kifejtett kritika.

Végül hangsúlyoznunk kell az együttműködés csupán formális, mindenekelőtt az adminisztratív teendőkben „véget érő” jelen helyzetének tarthatatlanságát. Megítélésünk szerint ennek a szituációnak a gyökeres megváltoztatásában a Kamara szervezeteinek, szakembereinek az eddiginél sokkal erőteljesebb, átgondoltabb, kezdeményezőbb szerepet kell játszaniuk, mert a társadalmi biztonság megteremtésének modern feladatai a tudatos, szervesen összekapcsolódó együttműködés nélkül megoldhatatlanok.

A kutatás eredményei⁴¹¹

Az SZVMSZK megbízásából elvégzett, a magánbiztonsági szféra alapvető jellemzőinek a feltárására fókuszáló kutatás igényében jelentős előzmények nélküli. Először készült szakmai vizsgálat az élőrös személy- és vagyonvédelmi területre irányulóan, s a szerzett adatok ezért talán külön értékkel is bírnak. Összegzésünkben szeretnénk kiemelni a kutatási eredmények elemzése alapján a legfontosabbakat, és azok tanulságait.

- A vizsgálat eredményei megerősítették, hogy az élőrös személy- és vagyonvédelemben foglalkoztatottak a hazai gazdag szakmastruktúrában nem csupán kiemelkedően nagy létszámot képviselnek, de különböző, erős kontúrokkal elváló helyzetben lévő foglalkozási csoportok széles konglomerátumát alkotják. Félreérthetetlenül kiderült, hogy ez a réteg néhány fontos általános szempont érvényesítésén túl megfelelő egzaktsággal csakis látványos tagoltságának a következetes figyelembevételével vizsgálható, mert ezen belül egy-egy foglalkozási ág művelői nagyon sajátos, elsősorban rájuk jellemző alapsajátossággal rendelkeznek. Ez olyan markáns tényező, hogy bár a Kamara eddig is tett erőfeszítéseket a differenciált megközelítésekre, a kamarai munkában, a továbbiakban érdemes még határozottabban megkülönböztetni az eltérő foglalkozásúak csoportjait, s ennek alapján kell kialakítani a hozzájuk kapcsolódó viszonyt.
- A kutatás feltárta, illetve megerősítette, hogy az élőrös személy- és vagyonvédelemben dolgozók többségükben a szociális hierarchia alsó részében helyezkednek. Órabérekben alulfizetettek, a teljesített munkaórákat tekintve túldolgoztatottak, a munkaerő-piacon kiszolgáltatottak, társadalmilag nem eléggé megbecsültek. Mindez az elmúlt két évtizedben határozott társadalomtörténeti folyamatok hatására, néha pedig kifejezetten a „melléktermékekén” született meg és erősödött fel.

Egyfelől a piacgazdaság kifejlődése korában nem létező, széles munkaerő-keresletet alakított ki a személy- és vagyonvédelem tekintetében. Kettősen is. A társadalom demokratikus berendezkedésének szilárdulása kétségtelenné tette, hogy a társadalmi biztonság szinte kizárólag rendőri erővel, állami eszközökkel tartósan nem valósítható meg, s nélkülözhetetlenné vált a piaci alapokon tevékenykedő magánbiztonsági szféra létrejötte, szerves bekapcsolódása a társadalmi-gazdasági vérkeringésbe. Ezzel szoros összefüggésben, a gazdaság szerkezet átalakulása, a magántulajdonosi szféra dominanciája is élénk szakmai igényt teremtett e foglalkozások iránt.

Másfelől a társadalmi-gazdasági folyamatok egyre nagyobb, jelentős munkánélküli tömeget teremtettek. Az új szakmai igények új elhelyezkedési lehetőségeket is adtak, illetve

⁴¹¹ A kutatás teljes anyaga a SZVMSZK birtokában van.

ígértek, s az állam – a munkanélküliség oldásának gondolatától vezérelve – széles kapukat nyitott a tömegszerű szakemberképzés, és -kibocsátás előtt. Ez mind a mai napig (sajnos, erősödő tendenciával!) jelentősen hozzájárul a szakmai követelmények alacsony szinten tartásához, a képzési rendszer formalitásának biztosításához, a vizsgáztatási szisztéma csaknem komolytalanná tételéhez.

Mindez alapvetően meghatározza az előerős személy- és vagyoni védelem jelenlegi szakmai állapotát, megbecsültségét, de leginkább annak a hiányát. A Kamara számára egyre nagyobb és követelően jelentkező feladatokat jelent, hogy koncepciózusan, nagy tudatossággal, jól megválasztott eszközrendszerrel elősegítse az előerős személy- és vagyoni védelem foglalkoztatottjainak társadalmi presztízs-növekedését, munkaviszonyainak javulását.

- A kutatás eredményei sokoldalúan jelezték, hogy az előerős személy- és vagyoni védelmi szakterület, csakúgy, mint a magánbiztonsági szféra egésze, a szükségesnél, az elfogadhatónál sokkal nagyobb mértékben megterhelt, és így meghatározott a személyes és informális kapcsolódásokkal, eljárásokkal. A szakma egészében folyamatosan és szándékoltan törekedni kell a jogszerűség érvényesítésére, betartására.
- A kutatás eredményei azt jelzik, hogy a Kamarának érdemes gyökeresen újragondolnia mindazt, amit szolgáltatásként kínál és tesz összetett tevékenysége során. Ezen belül az egyik leglényegesebb az oktatás. A vizsgálat megerősítette, hogy a jelenlegi szakmai felkészítés tartalma, formája és színvonala olyannyira problematikus és szerény hatékonyságú, hogy átalakítása, rendszerének megváltoztatása elkerülhetetlen. A Kamarának meg kell keresnie, találnia azokat törvényváltoztatási, gyakorlati, szervezetbeli és egyéb lehetőségeket, amelyek révén a szakmai felkészítés és továbbképzés gyökeresen megváltozhat. Ezen az sem változtat (ellenkezőleg, példaértékkel figyelmeztet!), hogy néhány területen, mint például a banki megrendelői kör egy része kifejezetten magas színvonalú, továbbképzési formákat működtet.
- A Kamarának jelentősen tovább kell fejlesztenie azt a szolgáltatási tevékenységét, amely a munkaerő és a munkahely szakszerű „összetalálkoztatásához” ma már nélkülözhetetlen. A megrendelők és az előerős személy- és vagyoni védelem területén dolgozók egyaránt jelezték, hogy nagy szükség lenne olyan folyamatosan és átgondoltan, megfelelő nyilvánossággal működtetett kamarai tevékenységre, amelynek keretében a munkahelyet keresők pontosabban tájékozódhatnak a lehetőségeket illetően, a megrendelők pedig használható információkat kaphatnának az aktuális szakmai munkaerő-kínálatról.
- A kutatás megerősítette, hogy a személy- és vagyoni védelemben dolgozók életviszonyait alapvetően meghatározzák a hazai foglalkoztatási keretek, formák, anomáliák. Mindebben a leginkább negatív hatású a folyamatosan működtetett kusza, áttekinthetetlen, megfoghatatlan alvállalkozói „dzsungel”, amely e szakmai terület munkavállalóinak jelentős részét állandósultan szinte reménytelenül rossz, fenyegető helyzetben tartja. A Kamarának bár a maga szerény eszközeivel, de következetesen fel kell lépnie ennek a szituációnak az oldása érdekében.
- A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a Kamarának minden szinten a korábbiaknál gyakorlatiasabban, kezdeményezőbbben kell együttműködnie a

rendőrség tagjaival, valamint a megrendelői kör képviselőivel. Ezekben a kapcsolatokban új, szervezett formák kialakítása, és működtetése célszerű.

- A számos, figyelmet érdemlő benyomás között végül itt kiemelésre méltó még két, összefüggő tényező. A kötelező kamarai tagság további érvényesítésének szükségességét a véleményüket közlők nagy része erősen megkérdőjelezte. Ennek egyik fő oka, hogy a Kamara és a tagság mindennapi kapcsolata a megkérdezettek véleménye szerint számos kívánni valót hagy maga után, s a válaszadók többsége úgy érzi, hogy számára nem nyújt elég használható szolgáltatást és segítséget a Kamara.

Véleményünk szerint a vizsgálat adatai mindezzel összefüggésben a Kamarát leginkább a következő két aspektus együttes átgondolására, s ennek alapján gyökeresen új alapkoncepció kialakítására kell, hogy sarkallják. Azt gondoljuk, hogy az élőerős személy- és vagyonvédelem általános helyzetének az áttekintése olyan jellemzőket hozott felszínre, illetve erősített meg, amelyek együttesen a kamarai tagság kötelező jellegének a további fenntartását indokolják. Ezek között a legszámottevőbb az, hogy a szakma tagjainak a többsége rossz, kiszolgáltatott helyzetben végzi a munkáját, s ezen változtatni csakis szervezett keretekben, az érdekek összefogott érvényesítésével, intézményesített fellépésekkel lehetséges. Ez erős Kamarát igényel.

Ugyanakkor a Kamarának a folyamatosan arra kell törekednie, hogy a tevékenységét úgy végezze, mintha nem lenne a tagság kötelező, vagyis oly módon kell jelen lennie a tagság életében, hogy kötelező jelleg nélkül is rendszeresen igényeljék a Kamarával való sokoldalú kapcsolatokat. Mindez pedig a Kamara részéről az általa eddig folytatott kommunikáció alapvető átgondolását és megújítását igényli.